Autor Guste Santini
Srijeda, 15 Studeni 2000 15:33

Kritika pretvorbe društvenog, pa potom državnog vlasništva snažno ukazuje na nezadovoljstvo stanovništva Hrvatske. Pretvorba je u osnovi izvršena. "Prodaja nacionalnog srebra" kako bi se pokrpale budžetske rupe samo je finale već gotove pretvorbe. Slučajevi "povratka" privatizirane imovine državi ukazuje da je pretvorba učinjena na nedopustiv način ako je pretvorba društvenog vlasništva imala za cilj veću učinkovitost. U kojoj mjeri će se "stvar" moći popraviti više je zadatak pravnika nego ekonomista. U nastavku radi inventarizacije ali i dijagnoze problema koji su nastali privatizacijom te učincima na ekonomsku politiku prezentiramo tekst o privatizaciji koji smo objavili u: "Ekonomska politika za 1995. Godinu", Rifin, str. 65. - 81.

Konačno napuštanje samoupravnog socijalističkog sistema dogodit će se tek transformacijom društvenog vlasništva u druge oblike vlasništva. **Prisutna transformacija društvenog u državno vlasništvo ne mora značiti boljitak u odnosu na predstojeće stanje.** Transformacija vlasništva se, prema tome, neće dogoditi knjigovodstvenim određenjem titulara, već odnosom prema dobiti u funkciji vremena. Tek u tim i takvim uvjetima moguće je stvarati kvalitativno novo društvo primjereno tržišnom modelu privređivanja i demokratskim tradicijama kakve su danas u Zapadnoj Evropi. Odnos prema razvoju u procesu transformacije određuje tekuću i razvojnu ekonomsku politiku. Formalno određenje titulara, koje je postalo samo sebi ciljem u dosadašnjem toku privatizacije, nije po našem mišljenju polučilo značajnije rezultate. Stoga i ne treba čuditi da očekivani pozitivni naboji od strane poduzetnika nisu u većoj mjeri došli do izražaja.

Kako transformaciju društvenog vlasništva smatramo značajnim problemom, kratkoročno i dugoročno, u najširem smislu, po cjelokupni društveni sistem, putem primjera, pokušati ćemo ukazati još jednom na problem.

Pretpostavka procesu pretvorbe svakako je osmišljen financijski sistem sa potrebnim institucijama, organizacijama i financijskim instrumentima. U svakom slučaju pored podjele dijela imovine svim građanima Hrvatske, preostali dio bi trebalo **"prodati" korištenjem vremena** dakle na kredit. Kao što je poznato robno-novčana privreda pored realnih dobara pretpostavlja i financijsku imovinu različitih pojavnih oblika. Nije potrebno, nadamo se, posebno dokazivati da ne postoji slovima i brojkama niti jedna zemlja u svijetu koja bi mogla u kratkom roku trasnsformirati svoje vlasništvo. Iskustva zemalja tržišnog modela privređivanja pokazuju da su se pri "rasprodaji" samo nekoliko javnih poduzeća susretale su se sa ozbiljnim teškoćama. Stoga nas ne treba čuditi da prodaja društvenog vlasništva nije uspjela.

Strani kapital smatra postsocijalističke zemlje, osim izuzetaka, zapravo zonom visokog rizika i viših implicitnih troškova, što jasno određuje njegovo ponašanje. Zapravo zanemariva se proporcija društvenog vlasništva objektivno mogla prodati na zamišljen način.

Kreditni aranžmani uobičajeni su u svijetu, ali ne i u zemljama koje su se do jučer nazivale socijalističkim i gdje su bar parole tvrdile da smo svi jednaki. Stoga je svaki oblik kredita priman sa sumnjom iako je poznato da se rijetko kada kupuje privredni subjekt, a da nije podržan od jedne ili više financijskih institucija. Ovom je svakako pridonijelo i smanjenje socijalne sigurnosti (pobjeda socijalista u nekim postsocijalističkim zemljama na to ukazuje) građana uslijed

napuštanja starog sistema i još uvijek nepostojanje novog, tržištu primjerenog socijalnog sistema, pa time i socijalne politike.

Općenito, prodaja svakog pa samim time i državnog vlasništva traži sasvim drugačije uvjete od onih kakve danas imamo u Hrvatskoj. Jasno je da nije moguće polučiti "pravednu cijenu" uslijed cijele palete rizika koji su danas egzistentni. Stoga bi svakako trebalo preispitati pozitivne i negativne posljedice, ako bi se privredni subjekti iznajmljivali **putem leasinga**. Ovim bi se po našem mišljenju polučile bar dvije pozitivne stvari. Prvo,
odgodila bi se prodaja
za neka bolja vremena kada bi se mogla polučiti neka normalna cijena i, drugo, istovremeno bi se ostvarila neka
renta
koja bi kompenzirala nužno smanjenje porezne presije. Eventualni iznajmljivač bi mogao imati i određene mogućnosti u otkupu odnosnog privrednog subjekta. Nadalje, dinamizirala bi se privredna aktivnost jer bi iznajmitelj privrednog subjekta otpočeo transformaciju privrednog subjekta snižavanjem troškova po jedinici proizvoda, odnosno usluga. U sadašnjem trenutku čini nam se da bi to moglo biti moguće premošćivanje objektivno složenog ambijenta u kojem se nalazi hrvatsko gospodarstvo. Ovo ne bi bilo zaustavljanje promjena već upravo suprotno. Ovaj pristup implicira tržišne instrumente ekonomske politike i time je svojevrsno podržavanje transformacije.

Konačno i Njemačka, koja je imala tržišni sistem sa ogromnim resursima u radu i kapitalu platila je veliku cijenu transformacije državnog vlasništva Istočne Njemačke. Cijena transformacije još uvijek se plaća. Svaka druga zemlja je apsolutno inferiorna njemačkim mogućnostima u svakom pogledu. Nužno je kontinuirano voditi brigu o daljnjoj privatizaciji na društveno prihvatljiv način. Ovo po našem mišljenju znači veću učinkovitost, u prvom redu, u odnosu na društveno vlasništvo i prihvatljivu cijenu koju budući vlasnik mora platiti. Ne treba zaboraviti visoki javni dug koji bi svakako trebalo alimentirati, između ostalog, i od prodaje državnog vlasništva. #nbold#Povezivanje socijalnih problema i privatizaciju vlasništva ne bi trebalo podržavati u smislu vođenja socijalne politike podjelom dionica.

Ipak valja naglasiti problem socijalnih prava generacije koja je svojim određenjem izglasala današnju demokratsku i nezavisnu Hrvatsku. Kao što je poznato sistem društvenog financiranja, putem SIZ-ova, u uvjetima samoupravnog sistema, bitno je različito osiguravo socijalnu sigurnost u odnosu na uobičajena rješenja u tržišnom modelu privređivanja. Nikako ne bi trebalo dozvoliti da generacija koja je realizila društvene promjene bude kažnjena umanjenjem svojih socijalnih prava. Dio sredstava od prodaje državnog vlasništva valjalo bi, stoga, strogo namjenski osigurati za socijalnu sigurnost "tranzicijske generacije".

Posebno valja istaknuti da je društveno vlasništvo bilo materijalna pretpostavka ali i osiguranje mirovina umirovljenika. Privatizacija je u tom smislu morala osigurati "tranzicijsku" generaciju. Ovo se nije dogodilo. Penzioneri su danas vjerojatno vodeći vjerovnici hrvatske države. Pokušaj mirovinske reforme ukazuje koji su problemi i "rupe" otvoreni reformom mirovinskog osguranja i realiziranim modelom privatizacije.

Odnos eskontne stope, profitne stope i marginalne porezne stope na profit značajno se

odražava i na cijenu nekog privrednog subjekta. Stopa inflacije spomenute međuodnose dodatno usložnjava. Njihova različita kombinacija rezultirat će, uz klauzulu ceteris paribus, različitim cijenama. I ovdje je potrebno ukazati da se određivanje cijene privrednog subjekta sastoji u njegovoj efikasnosti ex post, kao i u očekivanju budućih događanja. Više osnovanog optimizma je nužno za budućnost, da bi se transformacija jednostavnije odvijala u sadašnjosti.

Inflacija izravno i snažno deformira informacije kratkog vremenskog horizonta. Kada se radi o dugom vremenskom horizontu, kao što je to investicija, tada su vjerojatnosti predviđanja nekih događanja jednaka ruletu. Stoga, vladin program predstavlja aktivan odnos prema trnsformadciji na ekonomskim osnovama i nužni, iako ne i dovoljni, uvjet dugoročnog razvoja..

Iznijeto sam objavio davne 1995. godine. Ništa se nije promjenilo. I dalje bivše, društveno, a sada državno vlasništvo, shvaća se kao teret a ne kao razvojna šansa. To je i moguće u uvjetima kada ne postoji Koncepcija i strategija razvoja. Ništa nije opasnije od neznanja ma o kojem se djelu ljudske aktivnosti radi. Kada je riječ o ekonomiji to je porazno za cjelokupno društvo. Stoga namjeravano "rješavanje" državnog vlasništva moramo nazvati poraznim pristupom i nedopustivim rješenjem vlasti za građane Hrvatske. Naprosto teško je zamislivo da se ne pođe od mikroekonomskih učinaka svake odluke i, na temelju marginalnih troškova, definira ukupne potencijalne mogućnosti sadašnjeg državnog vlasništva. Ne radi se o tajkunima već o službenicima i predstavnicima vlasti koje su hrvatski građani izabrali da bi imali bolje sutra nego što im je to danas. U tom smislu nije prihvatljivo rješavanje državnih tvrtki putem stečaja. Ovaj put vodi u bijedu i socijalnu nesigurnost hrvatske kao države. Naše je mišljenje, kao i u slučaju banaka, da je neophodno formirati ekspertne timove kako bi se iz postojećeg dinamizirao razvoj. Bez razvoja sve je pusta priča koja ne vodi nikamo. Danas je hrvatskim građanima postalo irelevantno tko je na vlasti ako ta vlast pokazuje socijalnu odgovornost. Ovo je vrlo ozbiljna tvbrdnja i ja molim vladajuću šestorku da o toj misli ozbiljno razmisli. Svakim danom gola egzistencija postaje centralni problem svakog rađanina Hrvatske. To je činjenica sve ostalo je tek akademsko razglabanje koje nikog ne obvezuje.